
Analitické vzory

© Radek Ošlejšek
Fakulta informatiky MU
oslejsek@fi.muni.cz

Softwarové vzory

- malé
 - kódovací vzory: Smalltalk Best Practice Patterns
 - refaktORIZACE
- střední
 - návrhové vzory
 - analytické vzory
- velké
 - kostry, soustavy
 - architektonické vzory

Pozadí vzniku vzorů

- Návrh znovupoužitelného softwaru je obtížný
 - nalezení vhodných objektů a abstrakcí
 - pružnost, modularita, elegance \Rightarrow znovupoužití
 - trvá delší dobu, než se objeví, cesta pokusů a omylů
- Úspěšné návrhy přesto existují
 - vykazují opakující se třídy a struktury
- Jak popsat tyto opakující se struktury ?

Původ vzorů

- architekt Christopher Alexander
 - pojem „vzor“ cca 1977-1979)
- Kent Beck and Ward Cunningham, Textronix, OOPSLA'87
 - použil Alexanderovy ideje o „vzorech“ pro návrh Smalltalk GUI
- Erich Gamma, Ph.D. teze, 1988-1991
- James Coplien, *Advanced C++ Idioms book*, 1989-1991
- Gamma, Helm, Johnson, Vlissides ("Gang of Four" - GoF) *Design Patterns: Elements of Reusable Object-Oriented Software*, 1991-1994
- PLoP konference a knihy, 1994-....
- Buschmann, Meunier, Rohnert, Sommerland, Stal, *Pattern – Oriented Software Architecture: A System of Patterns* (“POSA”)
- Martin Fowler – *Analysis Patterns* , 1997
- ...

Ch. Alexander – jazyk vzorů

- Co je to, co dává budově *Kvalitu*?
 - svoboda, život, pohodlí, harmonie
- Vzor: řešení problému v daném kontextu
 - *vstupní přechod*
 - *gradient soukromí*
 - *světlo na dvou stranách každého pokoje*
- Propojené vzory \Rightarrow *Jazyk vzorů*
 - 2534 vzorů, hrubé až po jemnozrnné

The Timeless Way of Building (1979)

A Pattern Language (1977)

Analytické vzory

- Analysis Patterns, Martin Fowler, AW 1997
- Data Modeling Patterns, David Hay
- Java Modeling in Color with UML, Peter Coad
- The Data Model Resource Book (two volumes), Len Silverston

- Modeling principles:
 - *Patterns are a starting point, not a destination.*
 - *Models are not right or wrong, they are more or less useful.*

Další vzory

- Existuje celá řada dalších vzorů pro různé oblasti
 - GoF design pattern
 - Coad, North, Mayfield, *Object Models: Strategies, Patterns, and Applications*. Second Edition. Prentice Hall, 1997.
 - Anti-patterns
 - Java J2EE patterns
 - Real-time design patterns
 - ...

Analytické vzory Fowler

- 9 souborů vzorů, každý soubor se týká určité doménové oblasti:
 - Accountability – organizační struktura a odpovědnosti osob
 - Observations and Measurements – záznamy údajů a měření
 - Observations for Corporate Finance – analýza složitých finančních vztahů a výsledků ve firmách
 - Referring to Objects – identifikace objektů
 - Inventory and Accounting – sledování toků peněz a inventory
 - Planning – plánování akcí a protokoly pro opakované plány
 - Trading – koupě a prodej produktů
 - Derivative Contracts – ceny odvozené od cen jiných subjektů apod.
 - Trading Packages – „trading“ pro velké systémy
- Každý soubor obsahuje evoluční řadu vzorů, od základních přes jejich kombinace až ke komplexním vzorům
- Celkem 65 analytických vzorů a 21 pomocných
- Analytické vzory se občas odkazují na návrhové vzory

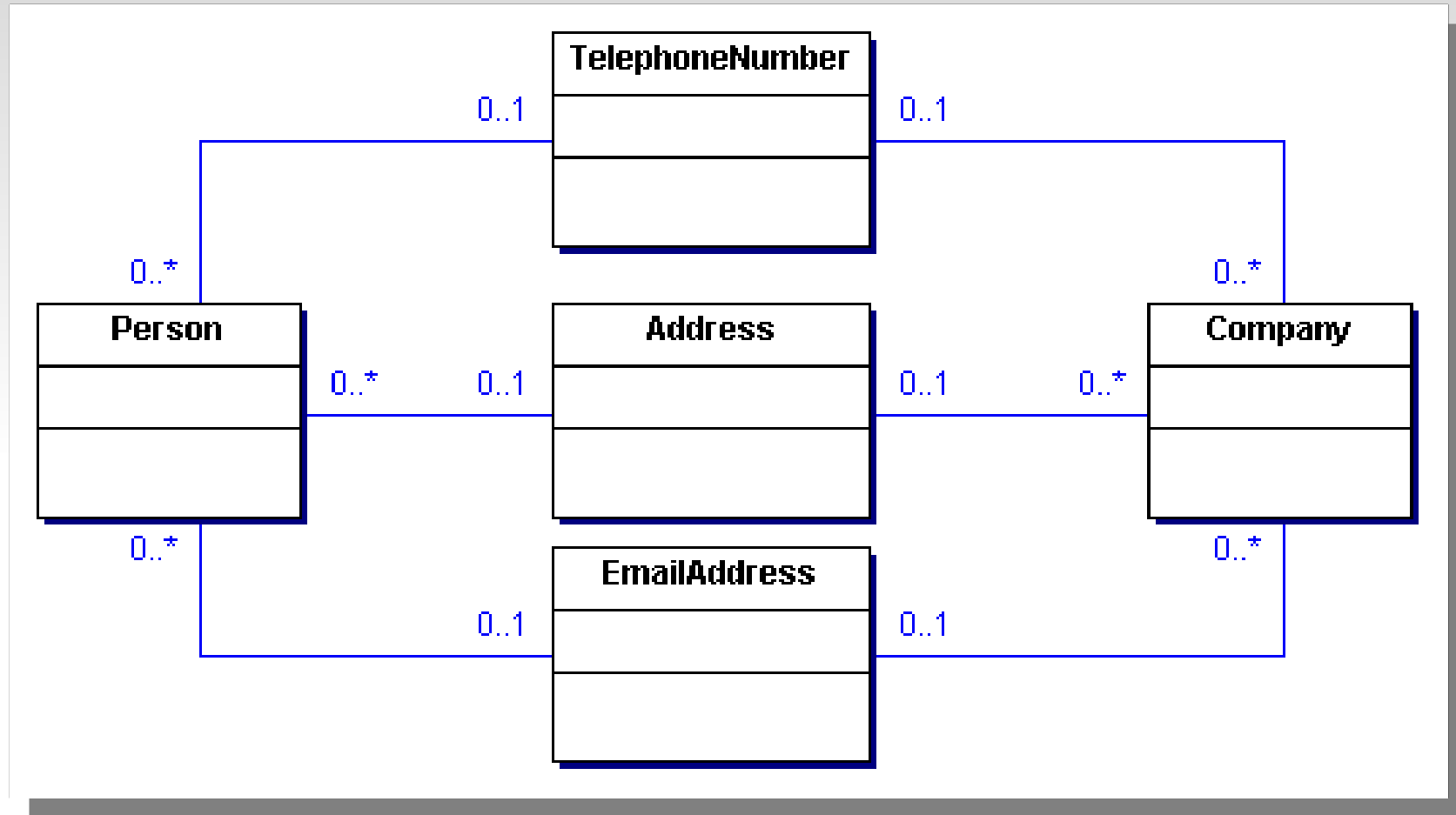
Soubor vzorů Accountability

- Modelování zodpovědností mezi osobami a organizacemi.
 - Organizační struktura společnosti
 - Hierarchie řízení (nadřízenost-podřízenost mezi zaměstnanci)
 - ...
- Často se používají v podnikových informačních systémech

Soubor vzorů Accountability

- Party – základní vzor pro řešení odpovědností
- Organization Hierarchies – jednoduchá organizační struktura
- Organization Structure – složitější organizační struktura
- Accountability – kombinace Party a Organization Structure
- Accountability Knowledge Level – typy zodpovědností a omezení
- Party Type Generalization – hierarchie typů účastníků
- Hierarchic Accountability – hierarchie zodpovědností
- Operating Scopes – rozsahy zodpovědností, místa apod.
- Post – odpovědnosti delegované na pracovní pozice namísto konkrétních osob

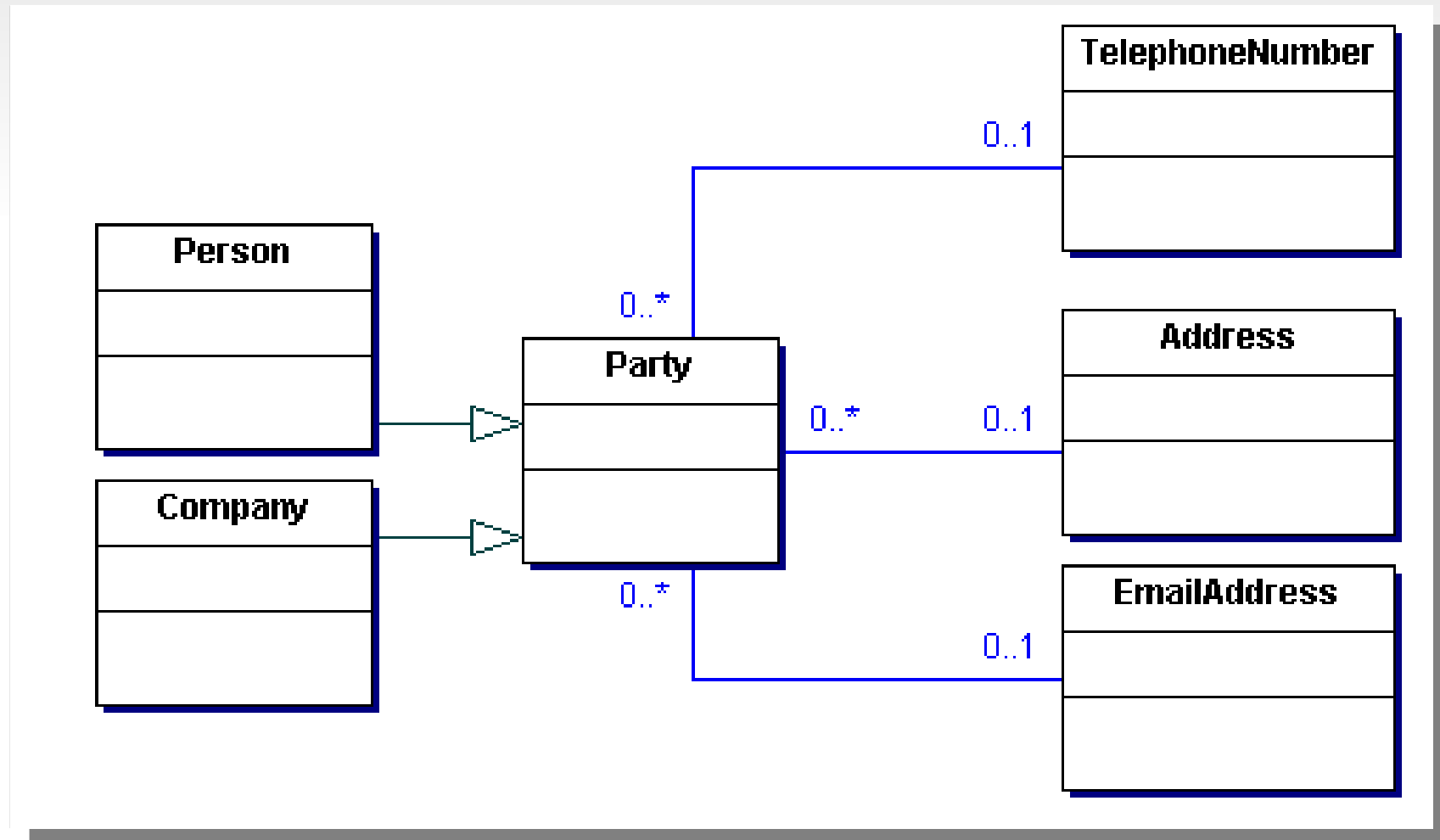
Party – motivace

příklad modelu adresáře (address book)

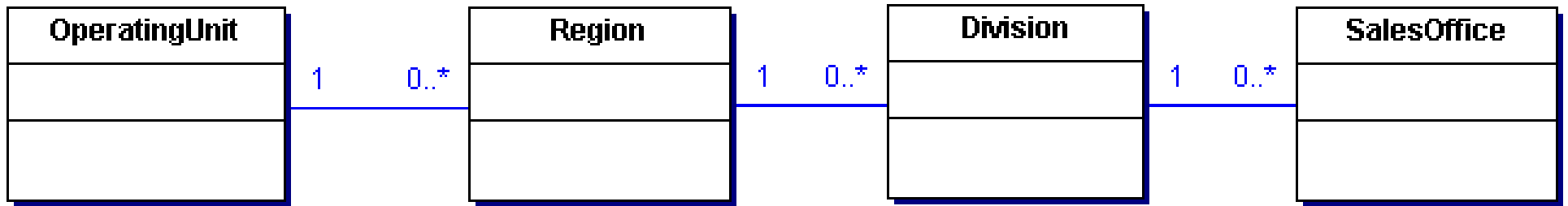
Party – vzor

- Strana, účastník
- Mnohé role, které obvykle hrají lidé, jsou někdy také hrány organizačními jednotkami.
- Party = jednotné pojmenování pro tyto role

Organization Hierarchies – motivace

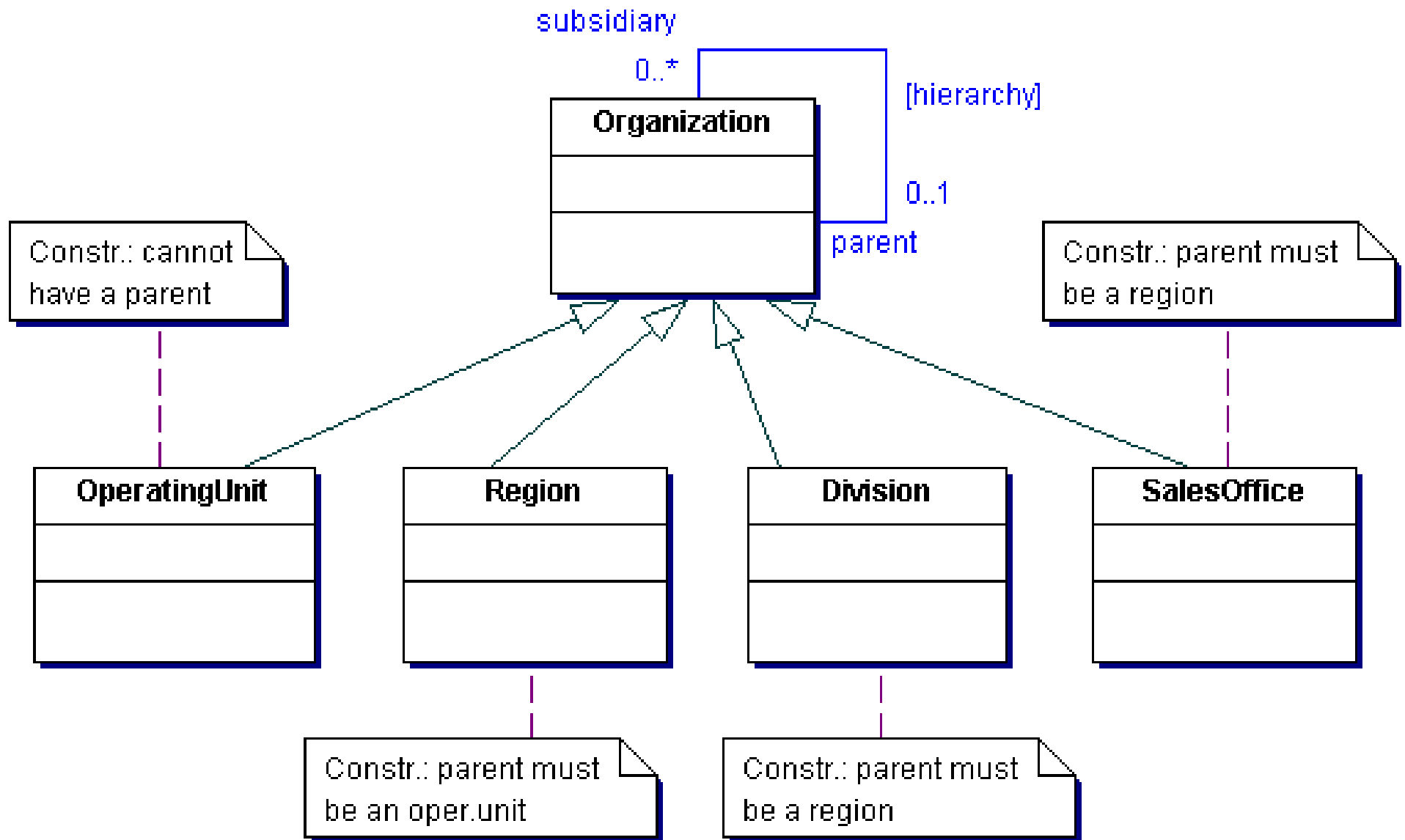
- Organizační hierarchie
- Organizace mají obvykle hierarchickou strukturu

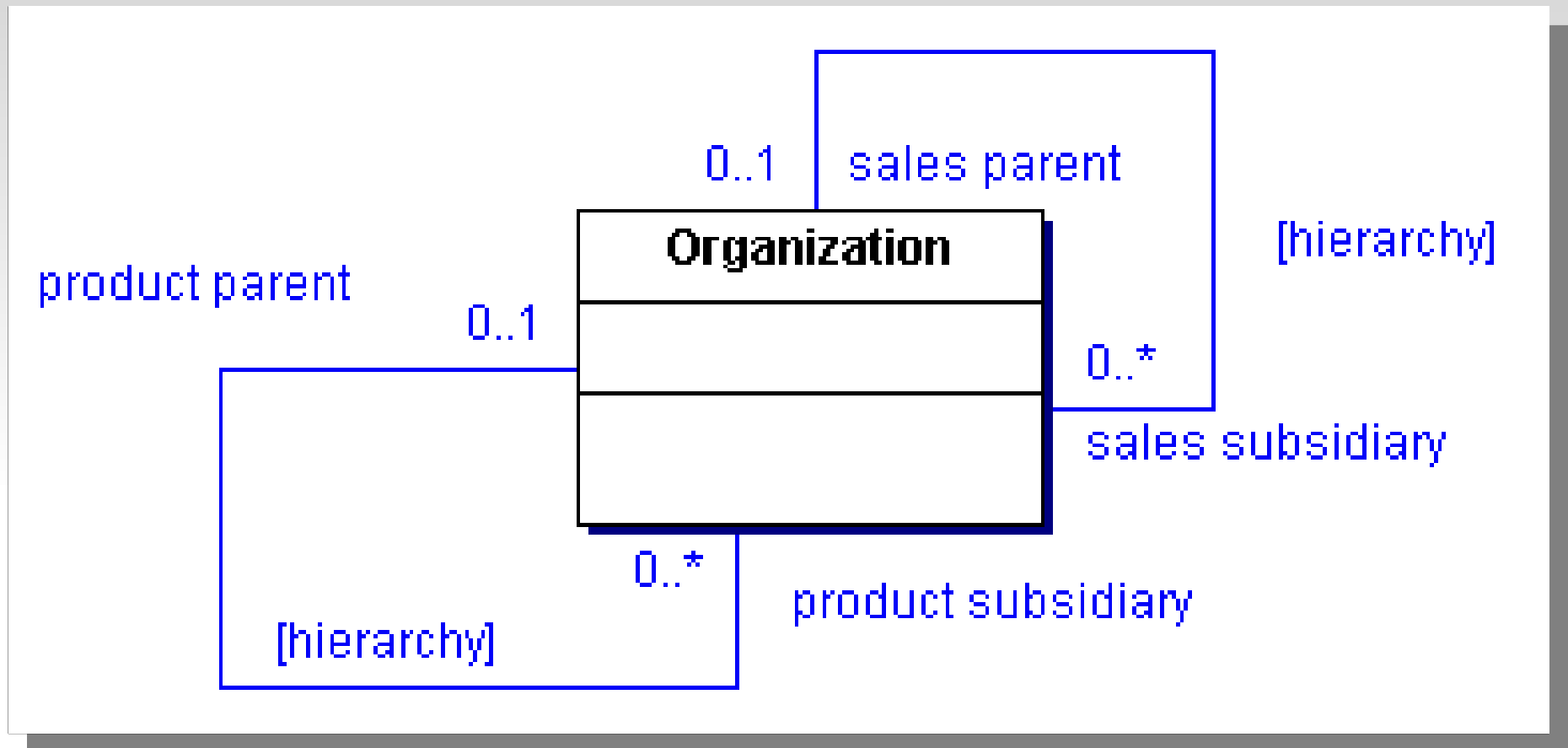
příklad organizační struktury nadnárodní společnosti

- málo flexibilní: zrušení např. regionu z důvodu redukce stupňů řízení vede ke změně modelu
- nejde znovupoužít pro jiné organizace s jinou strukturou nebo názvy organizačních jednotek

Organization Hierarchies – vzor

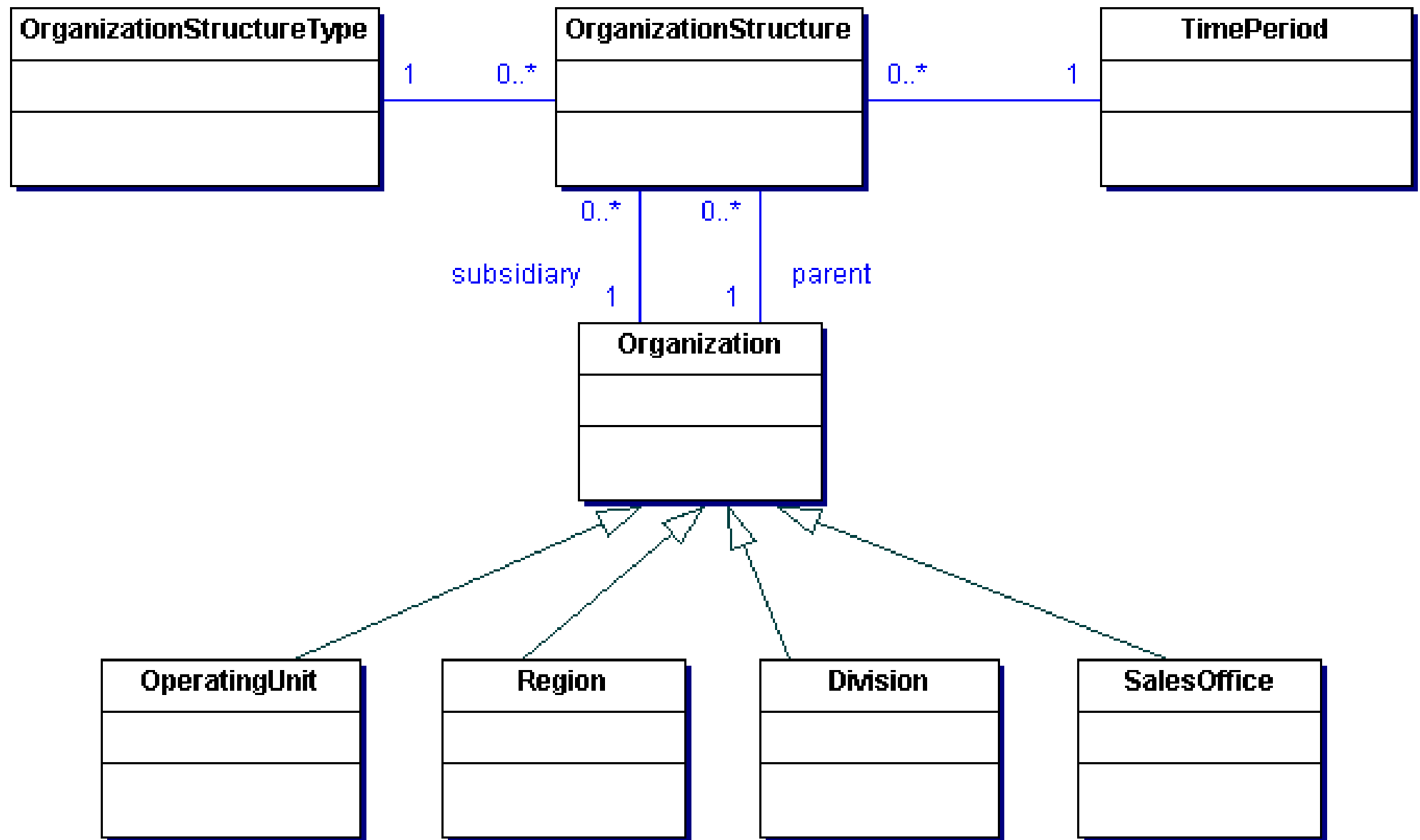
Organization Hierarchies – více hierarchií

příklad dvou nezávislých organizačních hierarchií (prodej a servis).

- Problém: pokud bude paralelních hierarchií více, snadno se model dostane mimo naši kontrolu (představte si podtřídy, které v příkladu chybí).

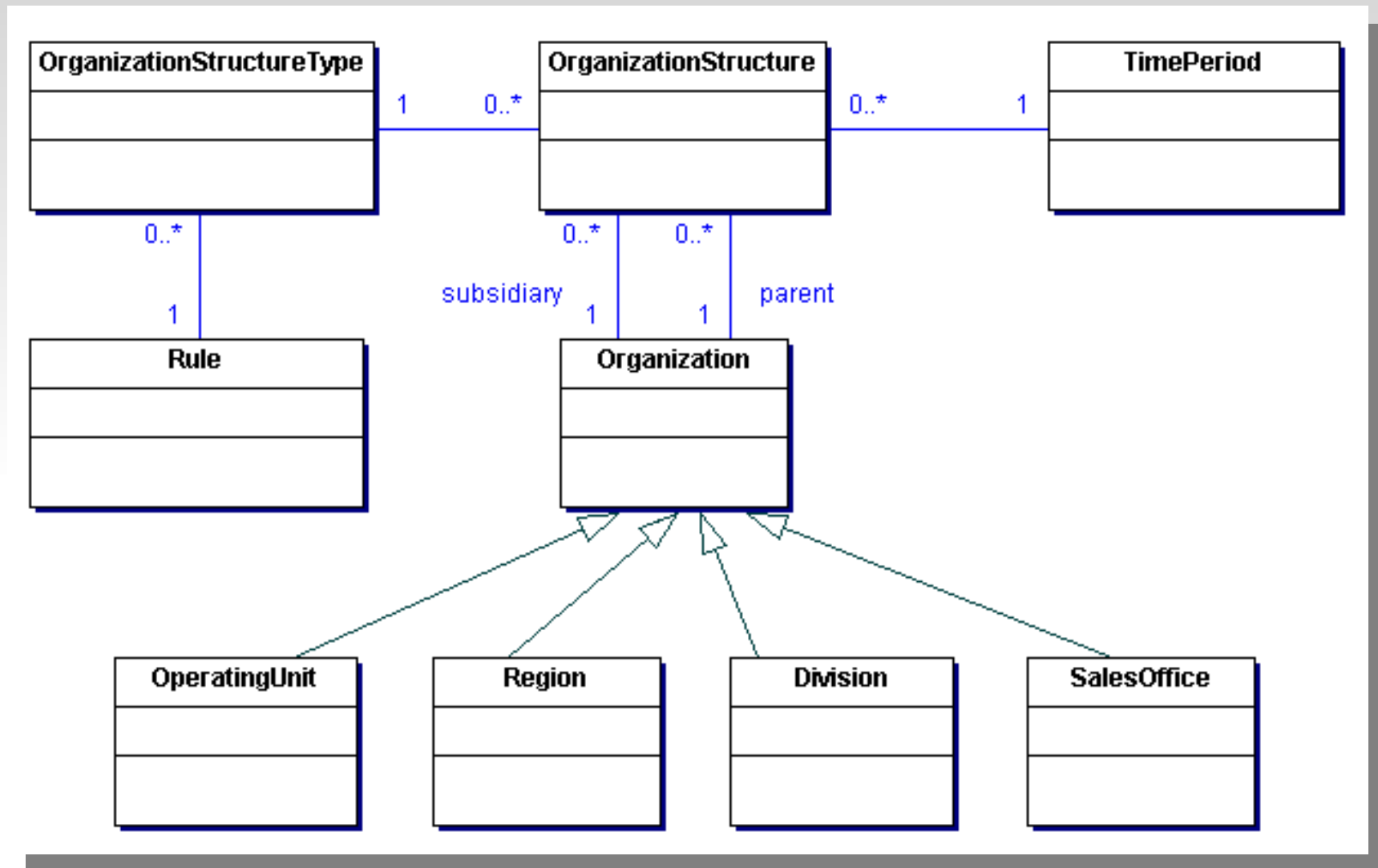
Organization Structure – vzor

Organization Structure – vlastnosti

- vhodné pro modelování více organizačních hierarchií
- přidání nové hierarchie = nová instance třídy *OrganizationStructureType*
 - typ organizační struktury není modelován jako atribut třídy *OrganizationStructure*; důvod viz rozšíření o třídu *Rule*
- *TimePeriod* umožňuje zaznamenat změny v organizační struktuře v čase
- Omezení na organizační strukturu jsou definovány ve třídě *OrganizationStructure*
 - => přidání nové organizační struktury by mohlo vést ke změnám kódu
 - řešení: přidání třídy *Rule*

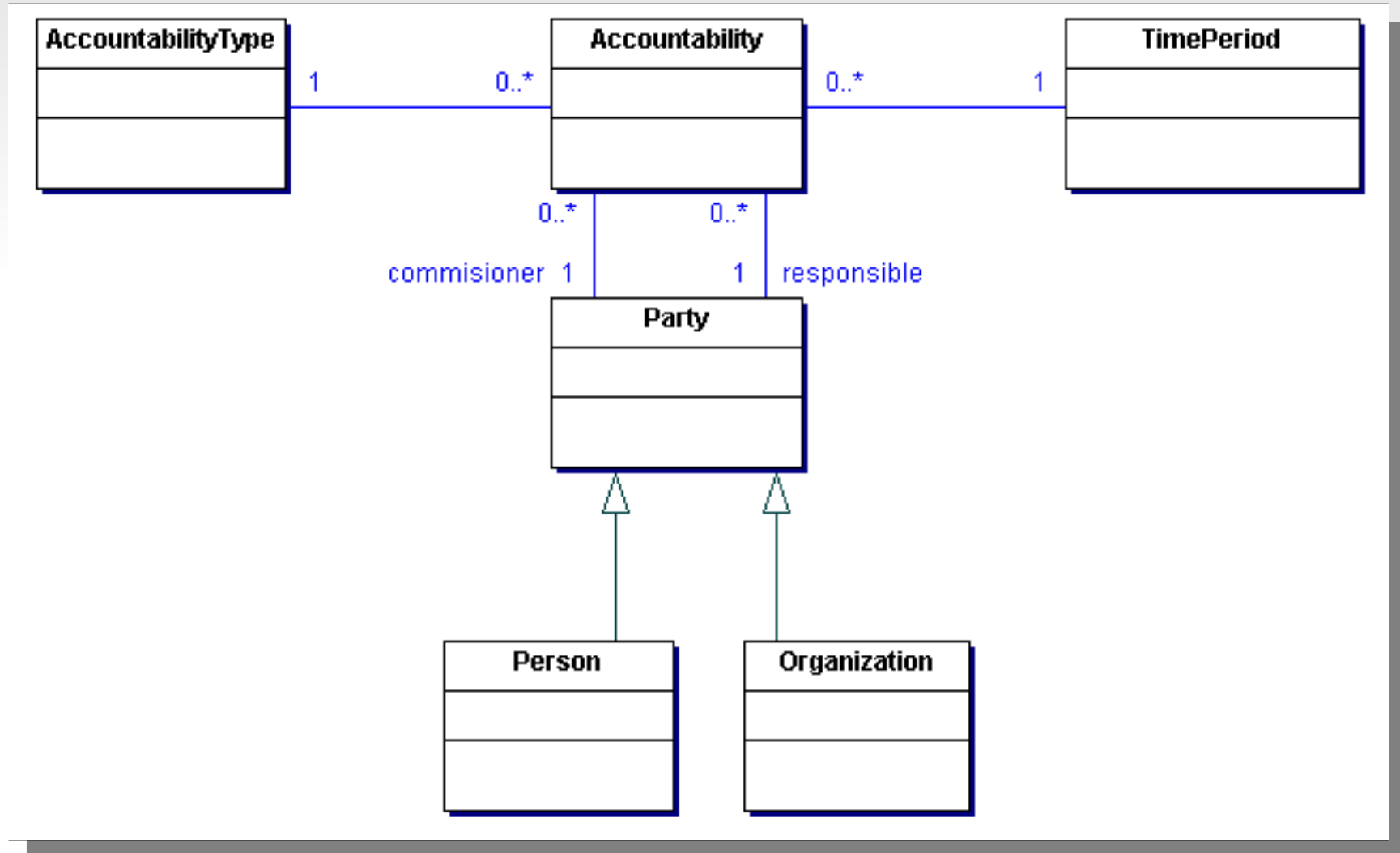
Organization Structure – rozšíření o Rule

- Problém: málo se mění typ org. struktury, ale často se přidává podtypy organizace => časté změny ve třídě *Rule*
- Řešení: Propojení *Rule* s podtypy organizace

Accountability – vzor

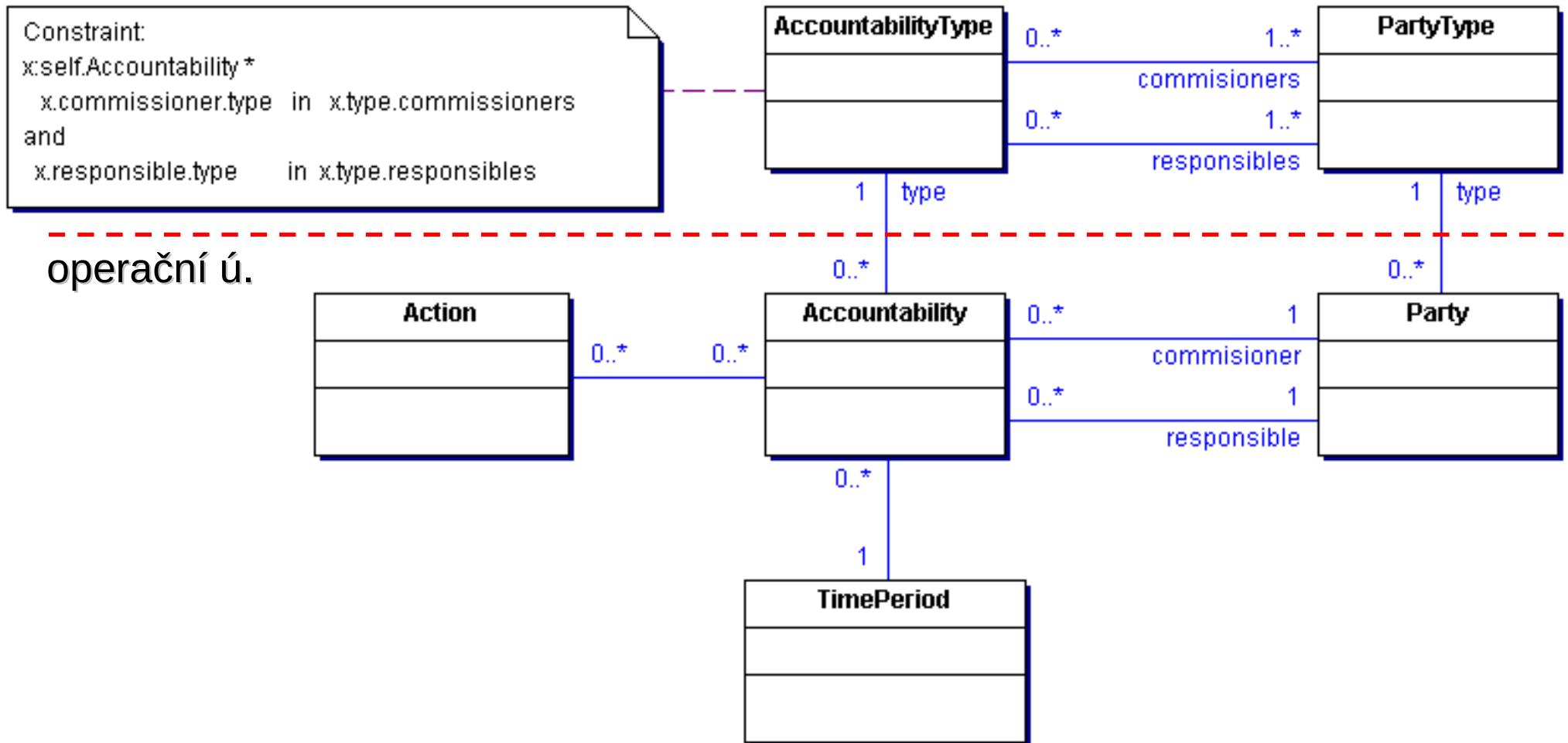
- Motivace: Vzor Organization Structure modeluje vztahy mezi organizacemi v čase v rámci definovaných pravidel. Ale i lidé mohou mít vztahy s organizacemi a ostatními lidmi v čase v rámci definovaných pravidel => Spojení vzorů Organization Structure a Party.

Accountability Knowledge Level – vzor

- řízení složitosti mezi typy zodpovědností a typy účastníků

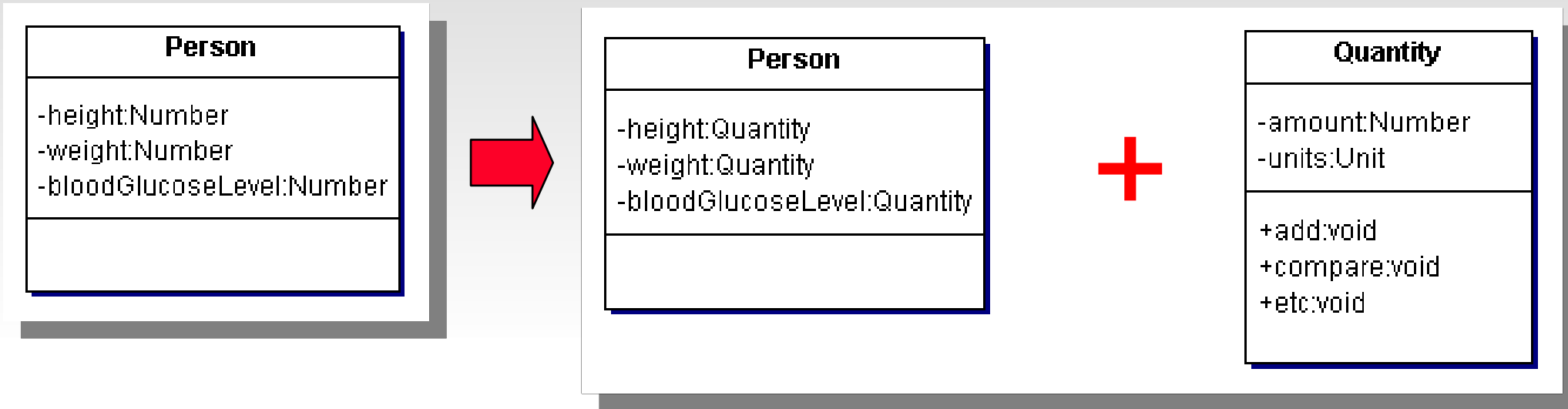
znalostní úroveň = konfigurace operační úrovně

Soubor vzorů Observations and Measurements

- Uchovávání a zpracování kvantitativních a kvalitativních informací
 - Příklad pacient: výška, váha, kvalita zraku, tlak, ...
- Sofistikovanější alternativa k atributům
- Vzory:
 - Quantity – hodnoty a jejich jednotky
 - Conversion Ratio – převodní poměry
 - Compound Units – složené jednotky (např. km/h)
 - Measurement – měření a zaznamenání hodnot
 - Observation – obecná pozorování a jejich záznam
 - Subtyping Observation Concepts
 - Protocol – protokoly záznamů měření
 - ...

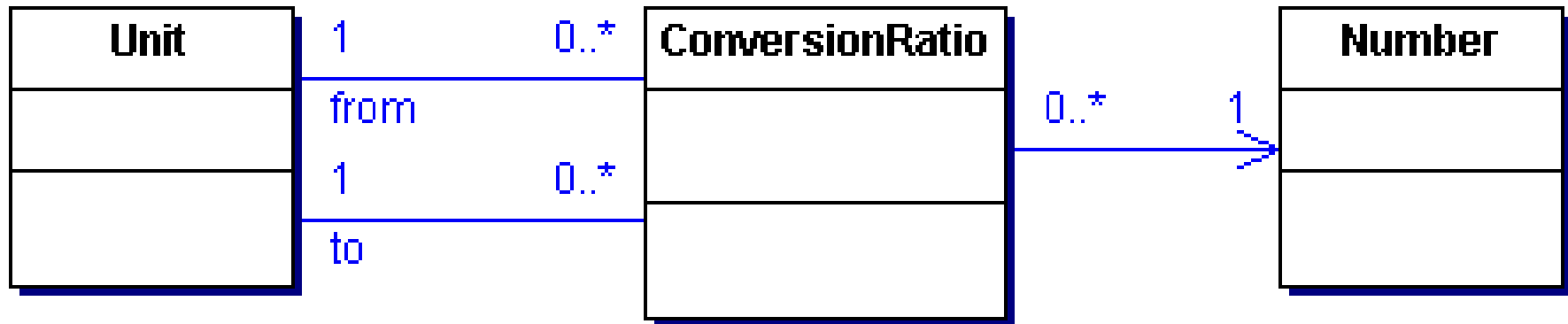
Quantity – vzor

Otázka: V jakých jednotkách je váha?

Princip: Pokud potřebujeme kombinovat atributy s různými jednotkami, tak je vhodné přesunout je do nového fundamentálního typu poskytujícího hodnotu i použité jednotky a navíc také operace mezi hodnotami ve stejných jednotkách.

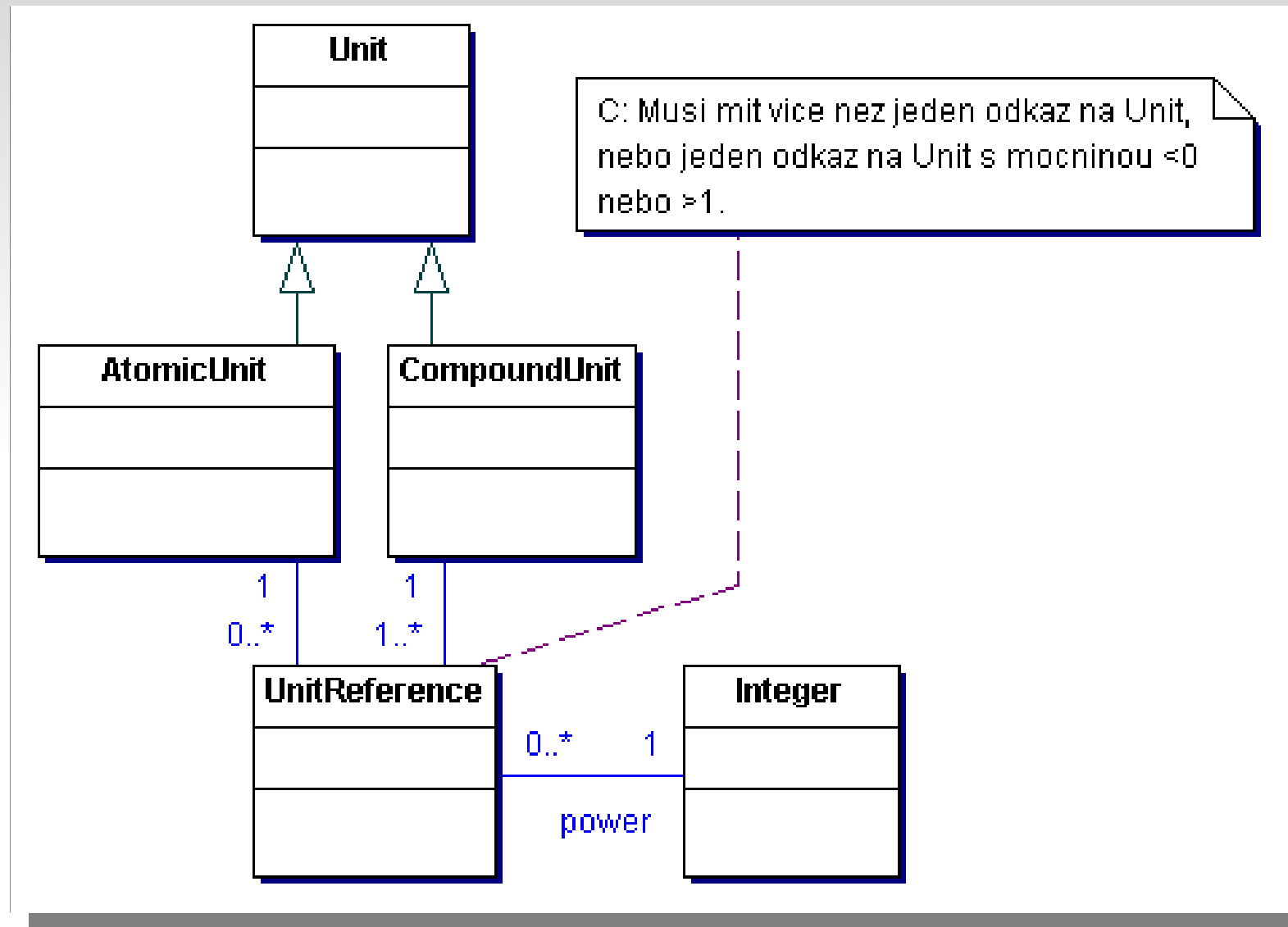
Conversion Ratio – vzor

- Vhodné pro jednoduchý převod jednotek
- Problém: Jak převést stupně Celsia na Fahrenheita nebo dny a měsíce? Musí se zapojit vzor Individual Instance Method.
- Problém: Jak převést složené jednotky? Viz následující vzor.
- Úkol: Sestavte kurzovní lístek. Jak se vyjádří změny kurzů v čase?
- Odpověď: Přidáním atributu „*ratio: Number*“ do třídy *ConversionRation*. Zatímco instance třídy *Number* se mění, atribut zůstává.

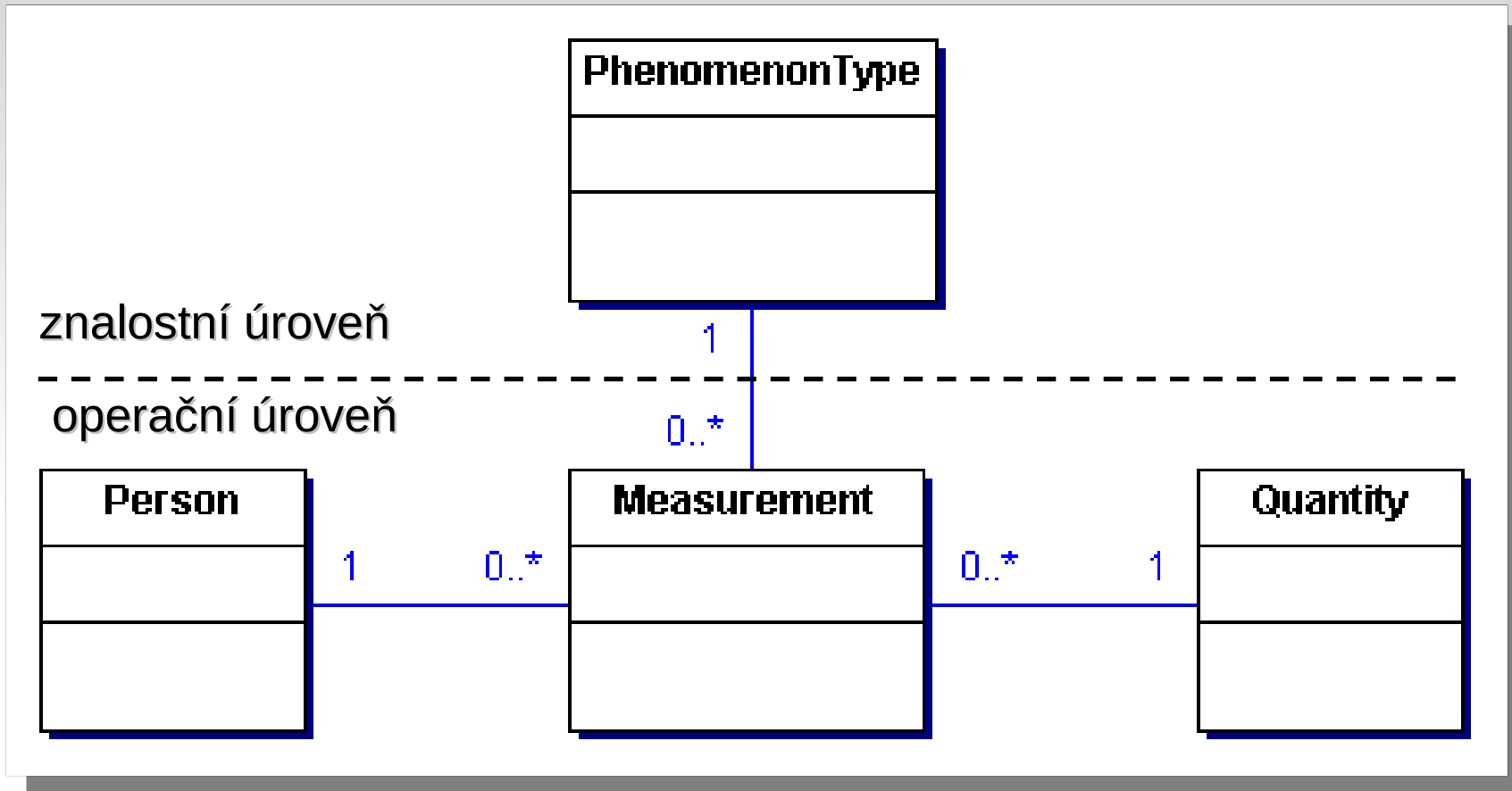
Compound Units – vzor

Použití:
zrychlení apod.
 km hod^{-1} , Jcm^{-2}

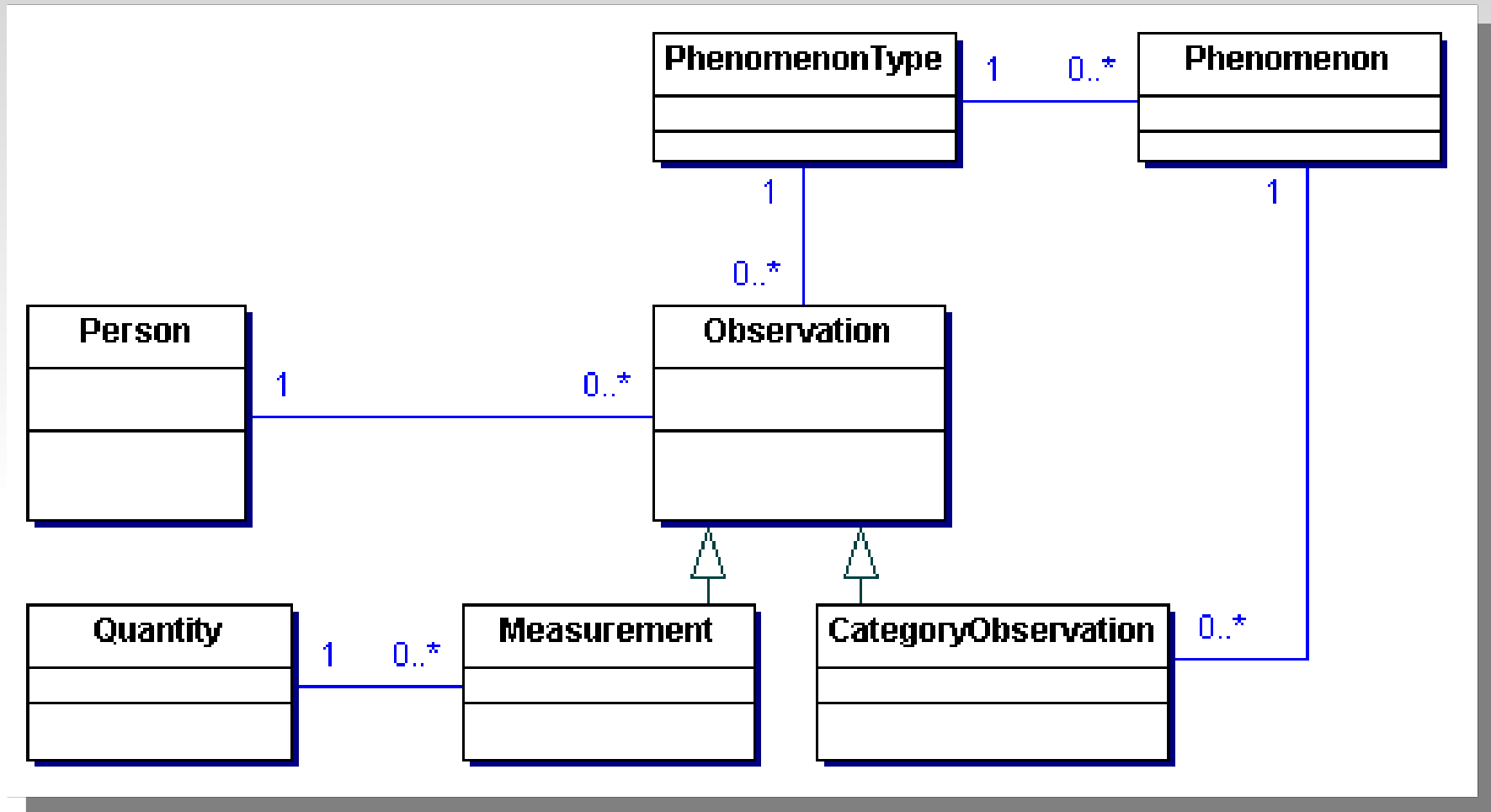
Úkol: rychlost v uzlech, míle/hod, km/hod, m/sec

Measurement – vzor

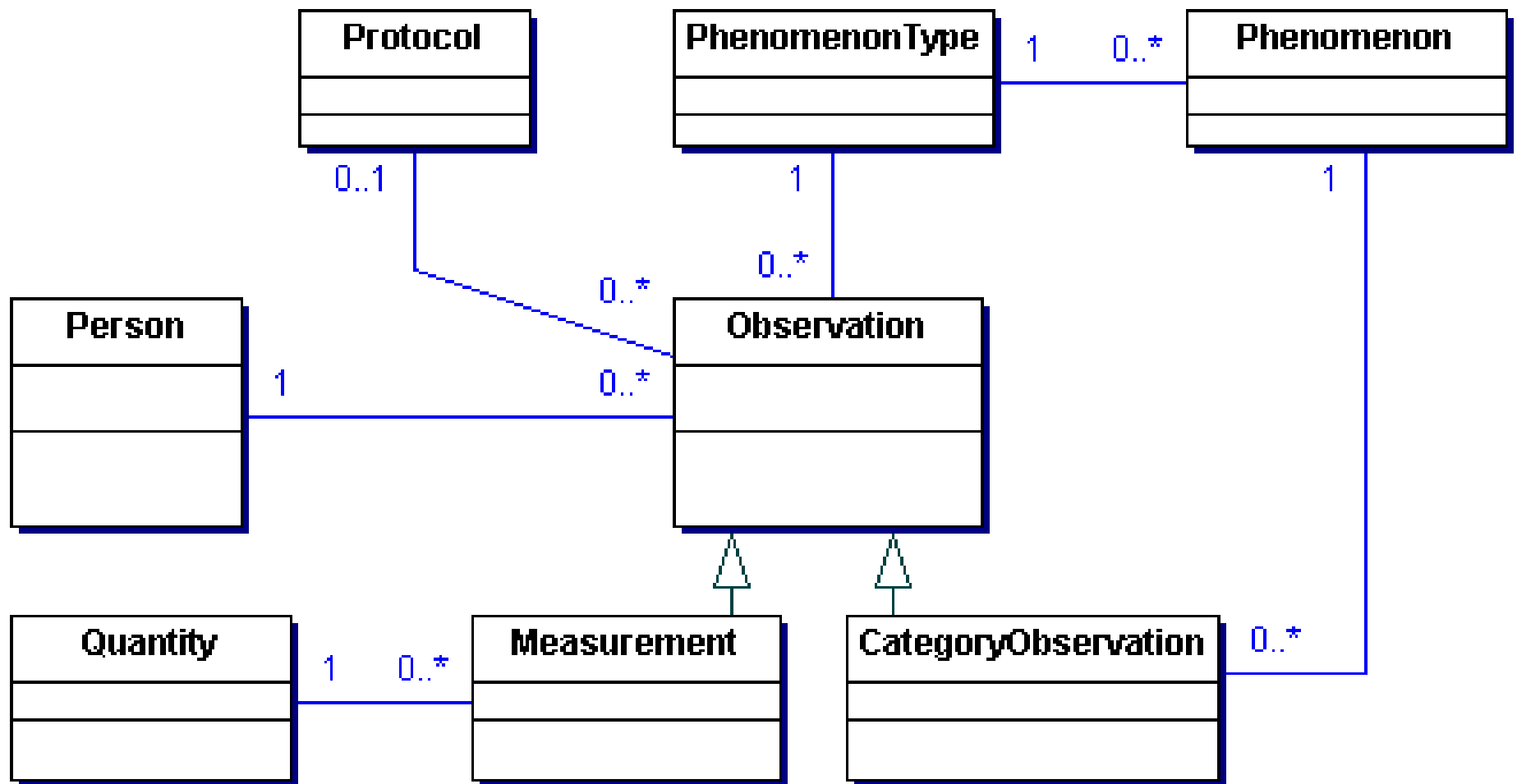
- PhenomenonType = jednotky, které měříme (výška, hmotnost, tlak, ...)
- Operační úroveň obsahuje koncepty, které se mění každodenně. Jejich konfigurace je vymezena na znalostní úrovni, která se mění méně často

Observation – vzor

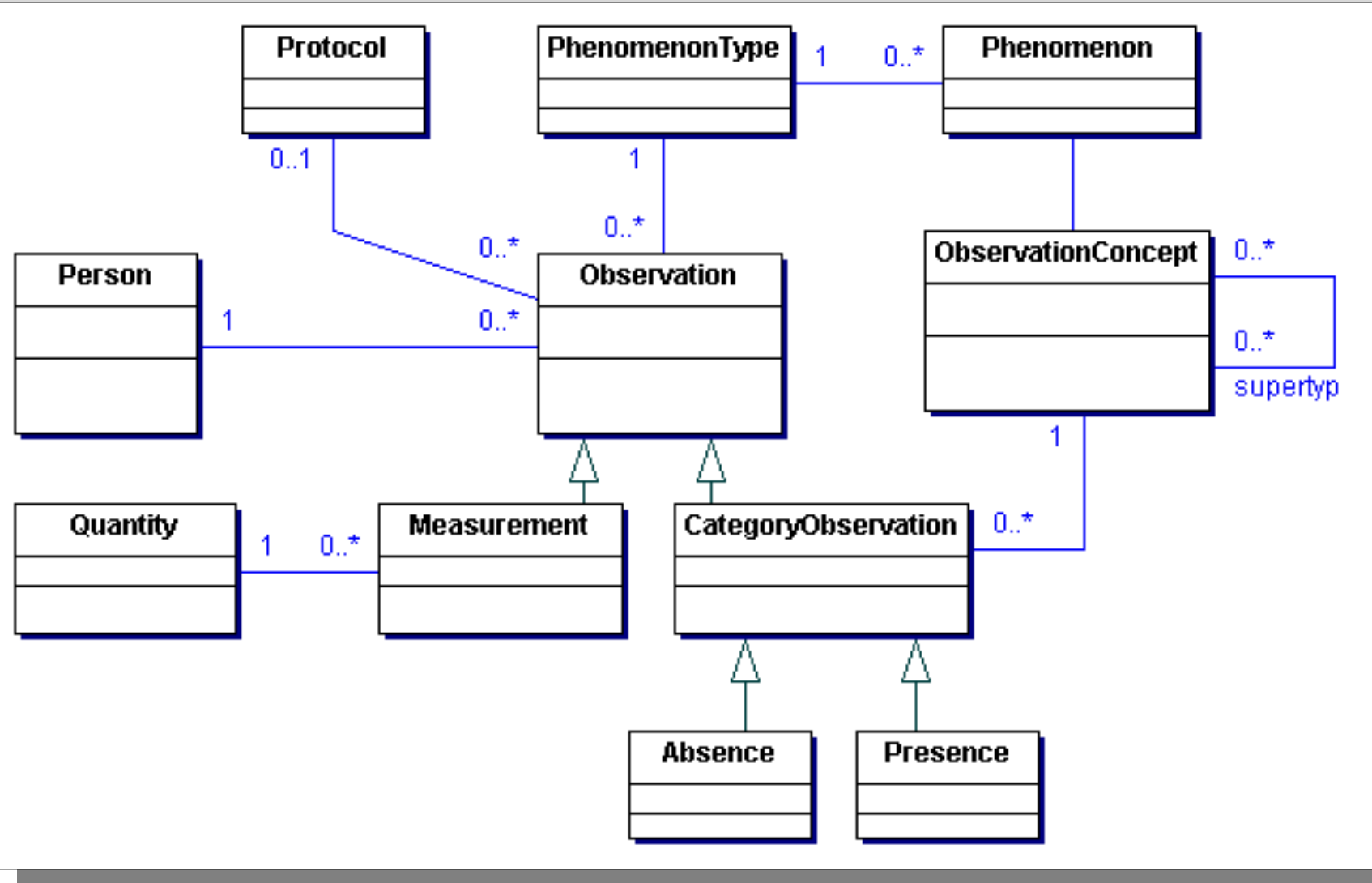
- Záznamy nenumерických dat (pohlaví, krevní skupina, ...)
- Úkol: Jak namodelovat nízkou hladinu oleje v autě?
- Řešení: *PhenomenonType* = „hladina oleje“, *Phenomenon* = „příliš velká“, „OK“, „nízká“. *Observation* propojí auto (instance „Person“) a phenomenon „nízká“.

Protocol – vzor

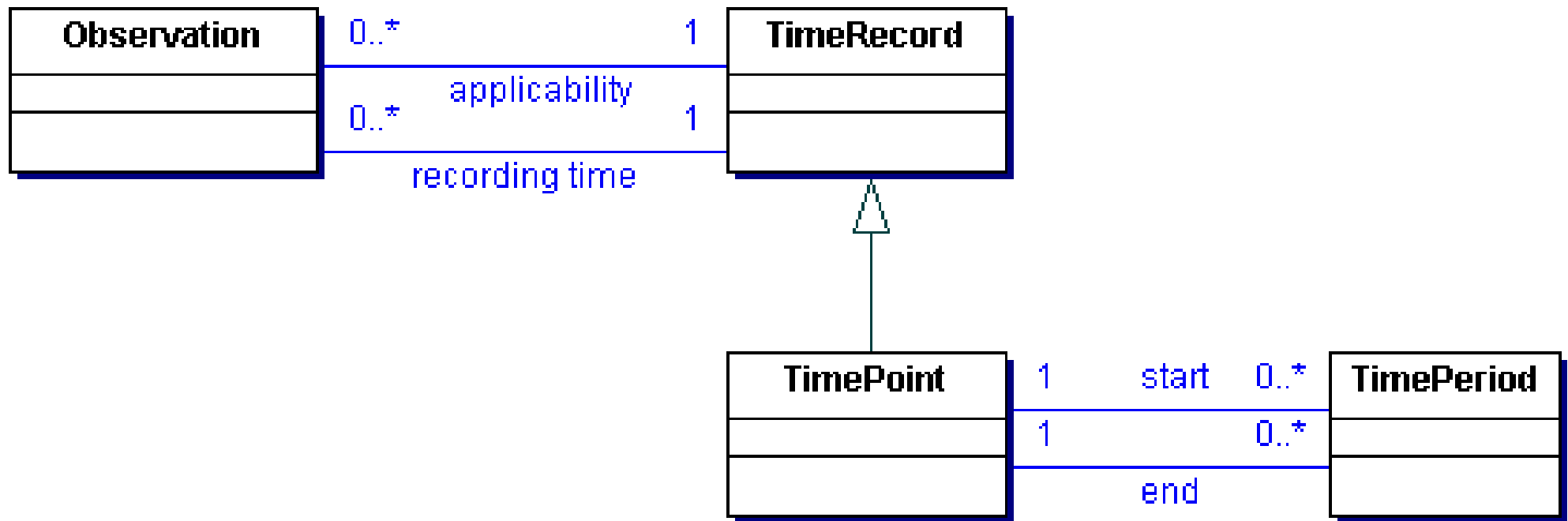
Způsob, jakým bylo pozorování provedeno.

Subtyping Observation Concepts – vzor

Pozorování přítomnosti subtypu znamená pozorování všech nadtypů.
Pozorování nepřítomnosti nadtypu znamená nepřítomnost všech subtypů.
Př.: Krevní skupina A a podskupiny A1 a A2

Dual Time Record – vzor

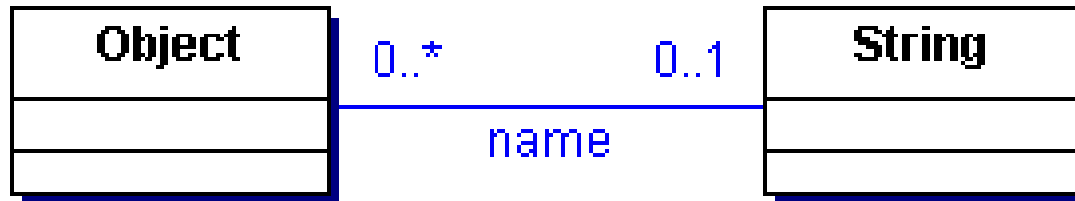

- Během pozorování je možné zaznamenat čas výskytu a čas pozorování.
- Lze zaznamenat jednotlivé časy nebo dobu (časovou periodu).
- Úkol: Pacient sdělil na prohlídce dne 1.4.2010 doktorovi, že před půl rokem mu začal bolet hrudník a trvalo to týden. Jak to namodelovat?
- Řešení: *Observation* = „bolest hrudníku“, *recording time* = 1.4.2010, *applicability* = 1.12.2009 až 8.12.2009

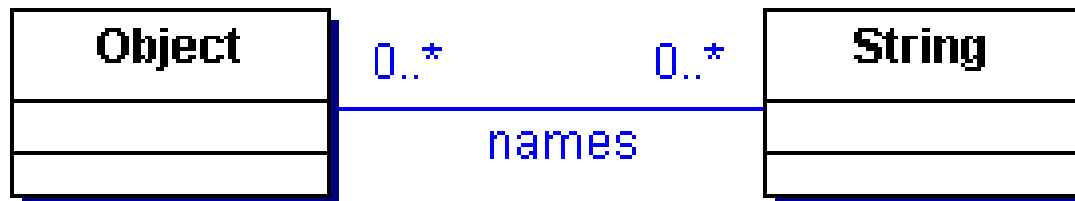
Soubor vzorů Referring to Objects

- Pojmenování a identifikace objektů z pohledu uživatele systému
- V reálném světě se na objekty odkazujeme nejčastěji pomocí jména, přestože tento přístup nezaručuje jednoznačnou identifikaci.
 - Příklad: Masarykovo náměstí
- Vzory:
 - Name
 - Identification Scheme
 - Object Merge
 - Object Equivalence

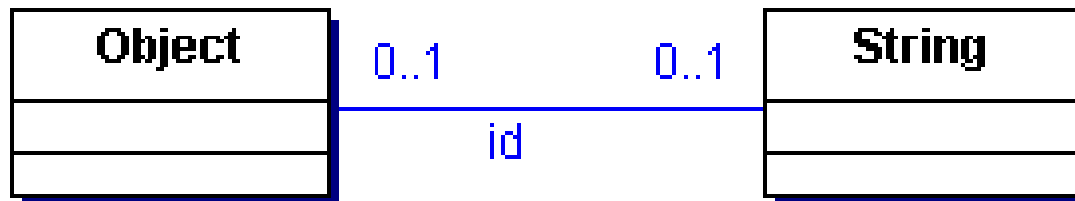
Name - vzor

objekt nemusí mít jméno,
stejné jméno může mít
více objektů

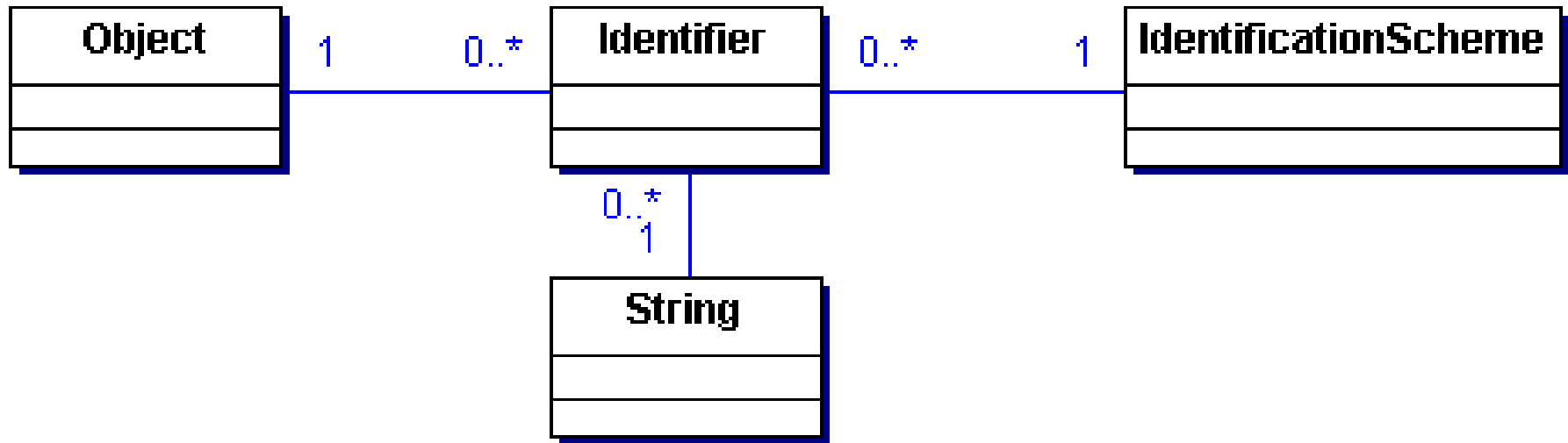

objekt se jménem a aliasy,
viz také *Identification Scheme*

jednoznačný identifikátor
objektu

Identification Scheme – vzor

Princip: Na objekt se odkazujeme podle několika identifikačních schémat.

Př.: identifikace bank pomocí kódů SWIFT, CHAPS, ...

Otázka: Kolika různými způsoby evidujeme člověka?

Odpověď: RČ, jméno, příjmení, „Petr z práce“, atd.

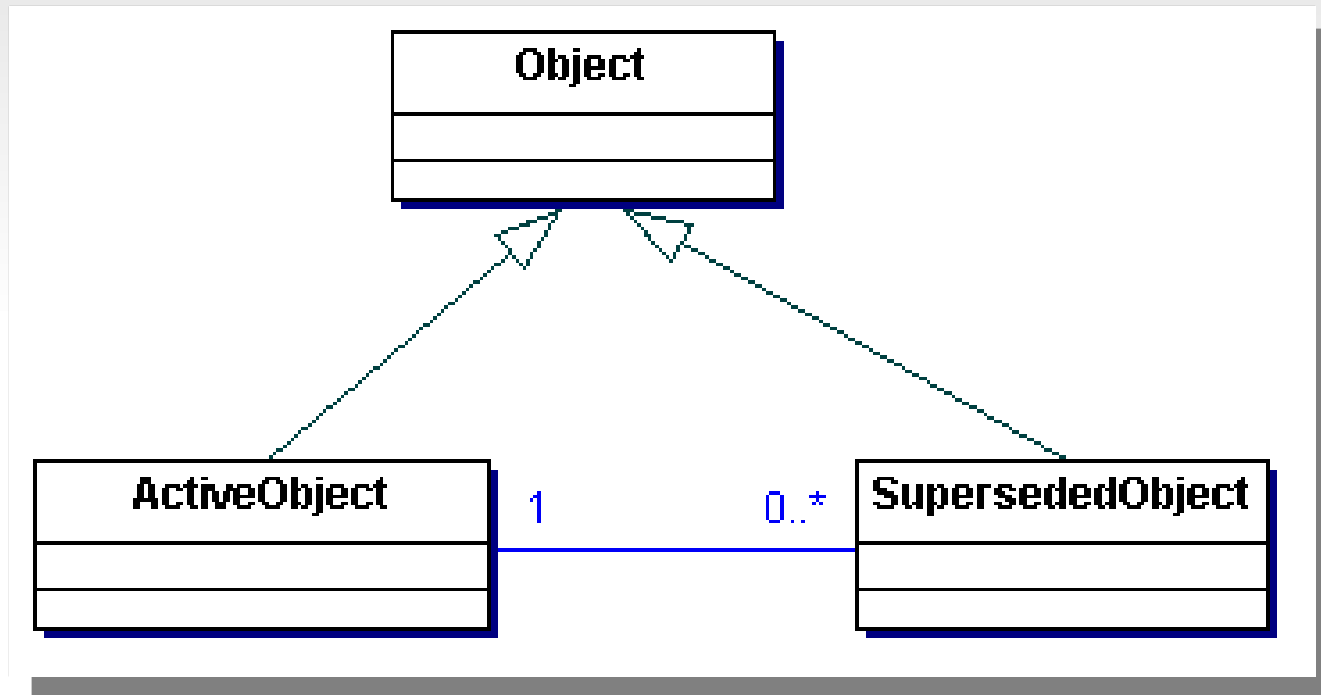
IdentificationScheme = "rodným číslem", "popisem", ...

Object = konkrétní osoba

String = hodnota identifikátoru

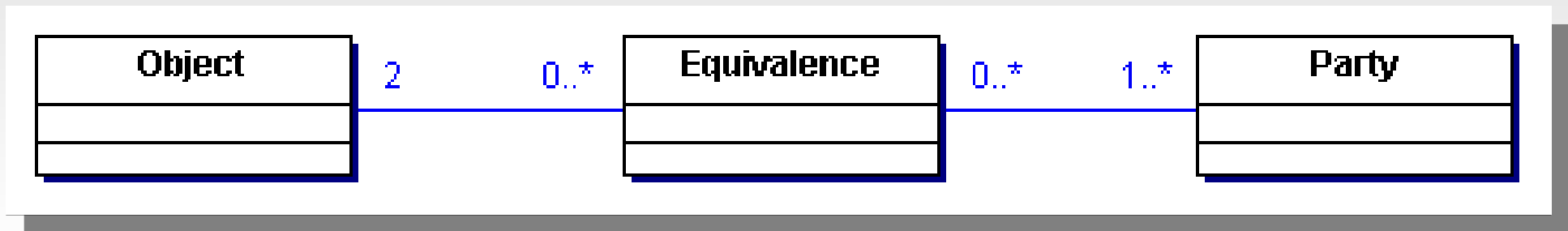
Object Merge – vzor

- V systému vznikají (částečně) duplicitní objekty (o nově přijatém pacientovi se zjistí, že má již záznam na jiném oddělení)
- Strategie „Copy“ a „Replace“ ?

- Aktivní objekt nahradí „nahrazovaný“ objekt.
- Nahrazovaný objekt předává všechny zprávy aktivnímu objektu.
- To, co bylo dříve považováno za odlišné, je nyní nahrazeno jedním řešením.

Object Equivalence – vzor

Ekvivalence podmíněná tím, kdo ji používá (tvorba synonym pro danou skupinu uživatelů)